

Babıali Tanrıları: Simavi Ailesi
İrem Barutçu (2004). İstanbul:
Agora Kitaplığı. 347 sayfa.

Gülseren Adaklı

Türk medyasının tarihi henüz yazılmadı ama bu alanda geniş bir literatür oluştu. Bunların çoğu bilimsel makaleler ya da kitaplardan ziyade gazetecilerin anılarına ya da incelemelerine dayanan kitaplar olsa da daha "içeriden" bilgilerle donanmış bu literatürden yararlanmak gerek. Gazeteci İrem Barutçu'nun 2004 sonunda piyasaya çıkan kitabı, bu konuda bilimsel bir çalışma yapmak isteyenlere de yararlı ipuçları sunuyor.¹

Barutçu'nun titiz araştırmalara dayandırdığı bu çalışma, Türk medya tarihine ışık tutabilecek nitelikler taşıyor. Yazar, Türkiye'de basının endüstrileşmesi sürecinin en önemli aktörü sayılan Simavi Grubuna ve bağıntılı olarak Türk medyasının gelişimine ilişkin pek çok dokümanı ve bilgiyi ortaya koymuş; zamanın üst düzey yöneticileriyle uzun mülakatlar yapmış, ticaret sicillerinde eşelenmiş, gazete ve dergi sayfalarını dikkatle incelemiştir...

Namussuzluğun kol gezdiği günümüzün medya dünyasında² Barutçu'yu namuslu bir gazeteci yapan şeyler, salt bunlar değil. (Aslında bir gazeteciden zaten yapması beklenen ama artık zihin bulandırmanın esas olduğu günümüzde tarihe bu biçimde eğilmek son derece önemli.) Kitabının önsözünde yazar, araştırması sırasında, başta Simavi ailesi olmak üzere nasıl engellerle karşılaştığını belirtiyor. Mesela Simavi Ailesiyle görüşme talebine karşılık, "ne cüretle" yanıtını aldığını ve kitabını "unauthorized", yani "öyküsü anlatılan kişi ya da kişilerden onay beklemeksi-

zin" yazdığını söylüyor. Son derece profesyonel ve ahlaki bir duruş.

Bu satırları daha kitaba başlarken okuduğunuzda, yazara güven duyuyorsunuz. Araştırmacının, nesnesine belirli bir mesafeden baktığını, dolayısıyla şöyle ya da böyle tarih üzerine konuşacak herhangi birinden beklenebilecek tutumu, yani nesnelliği bir kriter olarak benimsediğini anlıyorsunuz.³

Ancak ilerleyen sayfalarda kullanılan dil, kimi zaman öyle bir öznelliğe kayıyor ki, bu tutumdan uzaklaşıldığını görüyoruz ve düş kırıklığına uğruyorsunuz. Mülakatlarda ya da başka kaynaklarda geçen kimi beyanları "gerçekmiş gibi" sunmak suretiyle Barutçu, bilinçli olmasa bile, bu tip kitapların öyküleştirmeye stratejilerine bel bağlıyor ve böylece nesnellikten fena halde uzaklaşıyor. Kitap, bu tip kitapların ortak zaafını barındırıyor: Gerçek olayları öyküleştiren, yani sıradan okuyucunun kolayca anlayabileceği bir biçime sokarken kullanılan dilin nesnellikten uzaklaşıp, kişilerin kendileri hakkındaki öznel değerlendirmelerini gerçeğin kendisiymişçesine aktarmak. Yani bir dil ve anlatım problemiyle malul bu kitap da.

Gazetecilerin ne iyi bir edebiyatçı ne de akademisyen olmaları gerekmez dille kurdukları ilişkinin daha özenli ve kuşkucu olması gerekiyor; değil mi ki dil, şeffaf bir aktarıcıdan öte, ideoloji yüklü bir yapıdır ve nesnellik, bütün aşındırma çabalarına rağmen hala gazeteciliğin temelini kuran etik bir kod olarak manasını kaybetmemiştir.⁴

Problem, eleştireliliğin sınırlarında başlıyor: Bir meslek profesyoneli, mesleğin içindeyken yönetici ve sahipleri nasıl eleştirel ve dolayısıyla "nesnel" bir dil ve yön-

temle ele alabilir? 347 sayfalık kitapta araştırma nesnesiyle kurulması gereken ideal ilişkiden sapmalara pek çok yerde rastlayabilirsiniz. Kitabın son kısmından bir örnek:

Bir imparatorun bir çok yüzü vardı... Yeri geldiğinde lütfunu da esirgemiyordu... Asil Nadir batma noktasına geldiğinde, basın çalışanlarının mağdur olmaması adına, Turgut Özal'a başvuracak; Asil Nadir'in basın piyasasına girmesine büyük tepki gösteren mağrur imparator, bu kez Kıbrıs'lı işadammın kurtarılması uğruna Özal'a dil dökecek, adeta yalvaracak idi. (332)

Herşeyi bir kenara bırakalım, "efendi", "tanrı" ya da "imparator" sözcükleri, birer metafor olmanın ötesinde anlamlar taşıyor ve eleştirel bir tarihyazımında, ne kadar popüler bir metin kaleme alınıyor olursa olsun, kullanılması fevkalade sakıncalı terimlerdir. Öte yandan, bir gazete patronu kişisel olarak zarif, beyefendi, kibar, duygulu, vb. olabilir ya da yakın çevresi onu pekala bu sözcüklerle anlatabilir, "sevebilir", "takdir edebilir" -babam son derece tutucudur ama onu çok severim!- ya da tersine ondan nefret edebilir, aşağılık bulabilir ama onun toplumsal yapı içerisinde özgül bir rolü olduğunu bilmek ya da kabul etmek için Marksist olmaya gerek yoktur! Ve herhangi bir gazete patronunun, bir başka gazete patronu için Başbakan'a yalvarmasının, "medya emekçilerinin çıkarları uğruna" olduğunun iddia edilebilmesi ciddi bir argümantasyon hatasıdır, gerçeğin çarpıtılmasıdır.

Bir gazeteciden akademik kriterlere uyması, önce metodolojisini, sonra kuramsal çerçevesini, operasyonel tanımlamalarını, vb. serimlemesini beklemek abartılı bir tutum olabilir. Ancak *Omerta* Kanu-

nundan söz edilen bir medyanın tarihi⁵ yalnızca "dışarıdan", yani akademisyenler tarafından yazılamayacak ölçüde "içeriden" bir bakışı gerektiriyorsa, bu konuda gazetecilere ya da medya profesyonellerine çok daha fazla sorumluluk düşeceği açıktır.

Nesnellik ölçütleri, günümüzde özellikle medya tarihiyle ilgili popüler dile sızmalıdır! Zira gazetecinin üzerinde çalıştığı/çalışması gereken nesne olarak "gerçek" ancak böyle bir dille ifşa edilebilir. Diğerleri ancak kötü edebiyat olur. Anı kitapları yararlıdır ve daha objektif olabilir ve eğer Türkiye'de eleştirel bir medya tarihi yazılacaksa, düşüncenin dilde gerçekleştiği hep akılda tutulmalıdır. Duygusalıktan arınmış, hijyenik bir dilden söz etmiyorum, çünkü 1) zaten dil denilen "yapı" böyle bir şeye izin vermiyor, 2) tarihyazımı kuru bir olaylar dizisi olarak kurgulanamaz, her dönemin bir "duygu yapısı" vardır ve bu da nesnellüğün sınırlarına dahil edilmelidir. Ama "gerçekler" hakkında konuşurken ve yazarken kullanılan dilin belagatten ya da hiçbir mesnedi olmayan kişisel beyanların öznel kuruluşundan olabildiğince arınmasına, daha fazla özen göstermek gerekiyor. Böylesi bir tarihyazımının, medya profesyonelleri ile akademisyenlerin kolektif çabalarından çıkacağına inanıyorum.

Dipnot:

1
İrem Barutçu (2004) *Babıali Tanrıları: Simavi Ailesi*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

2

"Namussuzluk" türünden amiyane tabirlerin, biraz sonra savunacağım iddia ile çelişkili olduğu söylenebilir ama Türk diline özgü bu tür ifadeler bazen operasyonel tanımlardan çok daha güçlü bir biçimde "gerçeklerin" ifşasına izin veriyor...

3

Mesela medya patronlarına ilişkin Emin Karaca imzalı bir başka kitap, "farklı bir zaviyeden" kaleme alınmıştır: *Plazaların Efendisi: Aydın Doğan*. Türü farklı, röportaja dayanıyor, vb. denilebilir ama yine de bir tür tarihyazıdır ve zaviyesi farklıdır. Burada bana ilginç görünen, Türkiye'nin en güçlü medya patronlarından birini ikonlaştırmaya katkı yapmak üzere eski bir komünistin seçilmesidir... Bkz. Emin Karaca (2004) *Plazaların Efendisi: Aydın Doğan*, İstanbul: Karakutu Yayınları.

4

Gazetecilikte nesnellüğün savunusunu, yaygın biçimde yapıldığı üzere "medya etiği" bağlamında değil de bilgi-kuramı düzleminde yapan şu makalenin ufuk açıcı olduğunu düşünüyorum: Judith Lichtenberg (2000) "In Defence of 'Objectivity' Revisited", James Curran ve Michael Gurevitch (der.) *Mass Media and Society*, Londra: Arnold, 238-254. Lichtenberg bu çalışmada, gazeteciliğin nesnel olmadığını, olamayacağını ve olmaması gerektiğini iddia eden eleştirilere yanıt olarak "özü itibarıyla nesnellığı, tutarlılığımızı korumak suretiyle bütün bütün terketmemizin mümkün olmadığını ve onu eleştirilenlerin de bunu yapamayacaklarını" savunuyor.

5

Hürriyet'in Genel Yayın Yönetmeni, bir yazısında "mafyanın suskunluk yasasını", Omerta'yı işaret ederek medya çalışanlarından, kurumları hakkında "fazla konuşmamalarını" isteyebilmiştir. Bkz. Ertuğrul Özkök, "Medya mafyası ihaneti affeder mi", *Hürriyet* (29 Ocak 2002).

Yazı Teslim Kuralları

Gönderilen yazıların, başka bir yerde yayınlanmamış olması ya da yayın için değerlendirme aşamasında bulunmaması gerekir. Yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazar(lar)ına aittir. Yayınlanmayan yazılar iade edilemez. Yayın için kabul edilen yazıların yayın hakkı, yayınlanan yazıların da her türlü telif hakkı dergiye aittir.

Makaleler 8000 kelimeyi geçmemelidir. 6000-7000 kelimelik bir makale (notlar ve referanslar dahil) iyi bir hedeftir. 2000-3000 kelimelik daha kısa yorum yazıları da kabul edilmektedir. Yazılar, varsa tablo, şekil ve illüstrasyonları da içeren dört eş nüsha olarak teslim edilmelidir. Yazının bir nüshası da diskette gönderilirse (Word for Macintosh ya da Windows), yazıyla ilgili işlemler daha hızlı yürütülebilir.

Yazarlar, gönderdikleri yazının eş bir nüshasını kendilerinde bulundurmalıdırlar. 100-150 kelimelik İngilizce ve Türkçe birer özet de yazılarla beraber gönderilmelidir. Yazılar, bir toplantıda tebliğ edilmiş ise, toplantının adı, tarihi ve yeri belirtilmelidir.

Yazıların ve özetlerin üzerinde, sadece yazının başlığı bulunmalıdır. Ayrı bir kapak sayfasında yazarlar, isinmelerini, tam ve aşık kurum posta adreslerini bildirmelidirler. Bu bilgiler, hakemlere gönderilmeyecektir.

Tüm metin, girintili (indent) paragraflar, notlar ve referanslar dahil, A4 boyutunda kağıda çift aralıklı olarak ve kağıdın sadece bir yüzüne yazılmalıdır. Başlıklar ve arabaşlıklar kısa ve belirgin olmalıdır. ABD, TRT gibi kısaltmalarda nokta kullanılmalıdır.

Dergiye gelen yazıların yayınlanması hakemlerden alınacak değerlendirmelere bağlıdır. Dergiye ulaşan yazılar en kısa süre içinde hakemlere gönderilir.

Hakem değerlendirmesinin normal şartlarda 2-3 ay sürmesi beklenmelidir. Yazarlardan, hakemlerin görüşleri uyarınca yazılarını geliştirmeleri veya gözden geçirmeleri istenebilir. Yayın konusunda son karar Yayın Kurulu'na aittir. Yazıların kabul edilip edilmediğine dair bir mektup, hakem raporlarının fotokopileriyle birlikte, yazarlara gönderilir.

Yazıların gönderileceği adres

Kültür ve İletişim
Ankara Üniversitesi
İletişim Fakültesi
Cebeci 06590 Ankara